

Fekete Antal

„Egy tiszta lappal indulunk”

**Az írott sajtó rendszerváltásához Szabolcs-Szatmár-Bereg
megyében**

Az alábbi írás azzal a céllal készült, hogy szempontokat adjon, adalékokkal szolgáljon annak a folyamatnak a leírásához, amely az „egyszínű” pártállami sajtótól elvezetett a rendkívül tarka, mennyiségében és minőségében egyaránt megváltozott, plurálissá vált helyi sajtó kialakulásához. A vállalkozás objektivitását két tényező csorbíthatja. Egyrészt: a kellő történelmi távlat hiánya, az a tény, hogy ma még a történeteket az eltérő politikai szempontok más és más módon értelmezik. Másrészt: az elmúlt két évtizedben lezajlott átalakulás főszereplői – nyugdíjasként vagy ma is aktív „sajtómunkásként” – itt élnek közöttünk, velünk, szubjektív viszonyulásuk e folyamathoz természetes.

Írásomhoz felbecsülhetetlen segítséget nyújtott a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár kiadásában 2002-ben megjelent, *László Gézáné Szarka Ágota* szerkesztette Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (a történelmi Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa és Ung vármegyék) sajtóbibliográfiája (1945–2000) című kötet.

Mire nem vállalkozik ez a dolgozat? Nem foglalkozik az elektronikus médiumokkal. Gondoljunk csak arra, hogyan rombolták le a „regionalizmus” jegyében a Magyar Rádió Nyíregyházi Körzeti Stúdióját, amely több mint fél évszázadon át szolgálta az Észak-Tiszántúlon (és a Kárpátalján, Partiumban) élőket. Gondoljunk arra, hogy 1994 vége felé megszűntek az első kereskedelmi rádiók (PB, Jonatán), amelyek aztán adáz küzdelemben megszűntek, átalakultak, feltámadtak (Gold FM, Pop FM, Sunshine), jelentkeztek a (kis) közösségi, rétegadók (Retro, Campus, Mustár, Hajó stb.).

A folyamat tetten érhető a televíziózásban is. Az úttörő nyíregyházi *Városi Televízió* (ma már Nyíregyházi Televízió, mert régi nevét más „használja”...) után önálló orgánumként jelent meg a megyei önkormányzat Kölcsey Televíziója, nem beszélve a sok-sok települési önkormányzati televíziós műhelyről.

Nem vállalkozik ez az írás arra sem, hogy – a megyeszékhely önkormányzatának lapján kívül – vizsgálja a helyi nyilvánosság számtalan írott produktumát, az önkormányzati lapokat. Külön kutatás tárgya lehetne az előzményekkel is büszkélkedhető (kis)városi lapok (Nagykálló, Nyírbátor, Mátészalka, Kisvárd) mellett az újonnan városi rangra emelt települések (Baktalórántháza, Máriapócs, Balkány, Nyírmada, Vaja stb.) újságjainak sora. De a helyi nyilvánosság elemi igényét és robbanásszerű kiterjedését példázzák olyan, már-már kuriózumszámba menő önkormányzati lapok, mint például a tiszadobi *Tubus*, a tiszadadai *Dada Szava*, a penyigei *Szenke*, a *Székelyi Szó*, a *Kocsordi Csíkos* és társai.

S persze tanulságos lenne nyomon követni azt is, hogy miként válnak ezek a kis újságok a sokszor megejtően amatőr helyi írástudók (pedagógusok, könyvtárosok, népművelők) néhol dilettáns, ám ügyszeretet tükröző, eleinte még stencilezett (!), fénymásolt lapjából profi módon megírt, korszerűen tördelt, fotókkal tudatosan illusztrált, kiváló nyomdákban előállított, már ISSN számmal is bíró (!) termékekké.

Nem foglalkozunk az írott sajtó immár mindennapjaink (nem mindig és mindenki által kedvelt) részévé vált szeletével: a reklám (hirdetési) újságokkal. Pedig érdekes lehetne „végigtapogatni” ezeket is, hogy miként vállal(hat)nak részt a helyi politika alakításában (lásd a Futár történetét), az egyéni, kis és közepes vállalkozások „öntudatra ébredésében”, miféle érdekek mentén osztódik fel a reklámtorta és így tovább. S végül nem vizsgáljuk a pártlapokat, az iskolai újságokat, egyházi kiadványokat, üzemi, intézményi „híradókat” sem.

Hovatovább az internetes lapoknak, hírportáloknak is lesz megírandó története, hiszen a fogyasztók mind jelentősebb hányada (köztük természetesen és elsősorban a fiatalok) a számítógép segítségével elégti ki információk iránti éhségét.

A közbeszédben rendszerváltásnak vagy rendszerváltoztatásnak nevezett folyamat egyik legfontosabb eleme a média, úgy is, mint az események, a politikai változások generálója, formálója, így is, mint alanya, „elszenvedője”, amelynek nyomán maga is átalakul, plurálissá válik. Az előzmények, az okok vizsgálata messzire vezetne, de ma már szinte közhelyszerű megállapítás, hogy az írott és elektronikus sajtó szerepe (és ezzel – habár ez nem mindig látszik... – a felelőssége is) hallatlan mértékben megnövekedett, olyannyira, hogy bizonyos vélemények szerint önálló hatalmi ágnek tekinthető. Az elmúlt két évtized tényei azt is igazolják, hogy szembeszökően megerősödött a helyi nyilvánosság jelentősége, a szűkebb környezet történéseiről szóló információk iránti igény.

A 80-as évek derekáig nálunk is igaz az az állítás, miszerint „*a diktatórikus vagy diktatúrára hajlamos hatalom nyúgében a sajtószabadsághoz – a valóság nyílt feltáráshoz, a sajtó álláspontjuk képviseléséhez – ragaszkodók bizton számíthatnak különféle retorziókra.*” (Koronai Zsuzsa: Kegyelet, érdekességek, tanulságok. *Magyar Sajtó*, 1999. 9. sz.). Ehhez képest az 1980/90-es évek fordulójához közelítve a „szabadságharcos” sajtó a rendszerváltás magas presztizsű szárnyashajójává vált még akkor is, ha a tájkép olykor csatatérre emlékeztet a média körüli háborúskodással, köpönyegforgató tollforgatókkal, a könnyűlovassághoz sorolható bértollnokokkal, alulművelt újdondászokkal. A hígulással a megszerzett tekintély is erodálódik

A Kelet-Magyarország fordulata

Az 1980-as évek közepétől lassan, fokozatosan, óvatosan ugyan, de elkezdődött a Kelet-Magyarország közléspolitikájának átalakulása. A megye évtizedeken át egyetlen napilapja még az MSZMP megyei bizottsága és a megyei tanács orgánuma, de elindult a függetlenné válás rögzös útján. Bár a pártállami intézményrendszer még működik, a Tájékoztatási Hivatal hatalma töretlen, a vezető káderek kinevezése még párthatáskör, rendszeres a műhelyek vezetőinek formális beszámoltatása és esetenként a szőnyeg szélére állítása, az évtized fordulójához közeledve – egyelőre még a rendszerhez való hűség keretein belül maradván – erősödnek a kritikai hangok, gyakoribbá válnak a gondokról beszámoló írások (a munkahelyek hiánya, a beruházások visszaesése, a megye leszakadása). 1987-1988-ban már egyre gyakoribb téma a Kelet-Magyarország hasábjain a nyíltság, a nyilvánosság, a beavatottság iránti igény, egyre inkább tetten érhető a tájékoztatás-politika liberalizálódása.

Ugyanakkor a lap nem volt könnyű helyzetben: öröklődött a régi keretek és az új igények között. A fordulat 1988 vége felé vált nyilvánvalóvá nem függetlenül attól, hogy december elején ülésezett a megyei pártértekezlet, amelyet Bátor számvetést! címmel köszönt a lap aláírás nélküli, azaz a szerkesztőség közös álláspontját tükröző vezércikkben.

Ezen a tanácskozáson szinte a teljes megyei pártvezető garnitúrát új, többnyire fiatal politikusokra cserélik, s erről, illetve a vitáról, *Berecz János* ideológiai titkár hozzászólásáról, az értekezleten elfogadott állásfoglalásról bő terjedelemben (nyolc teljes oldal) számol be a lap. Két nappal később (december 7-én, a magyar sajtó napján) újból a megyénkől elszármazott *Berecz* cikkét közlik.

A régi és az új mezsgyéjén egyensúlyoznak a szilveszteri számban, amikor kolumnás interjút közölnek *Gyuricsku Kálmánnal*, az MSZMP négy hete megválasztott megyei első titkárával, ugyanakkor Itt és most címmel a körkérdés egyik megnyilatkozója, *Kiss Gy. Csaba* irodalomtörténész, az MDF ideiglenes elnökségének tagja már „*az uralom szerkesztének fokozatos átalakulásáról*” és „*a monopóliumok megszüntetéséről*” vizionál.

Ennél is izgalmasabb azonban a következő esztendő, 1989, amely rosszul, kényszerű áremeléssel indul (ennek nyomán mintegy negyedével csökkent az előfizetők száma). A felfokozott, majd egyre zaklatottabbá váló közéletet, az igazodási pontok bizonytalanságát jelzi, hogy egyfelől az apparátusi létszámcsökkentésről, a megújuló munkásorségról, a Tanácsköztársaság tiszteletére meghirdetett vetélkedőről (felcím: „*133 felejtethetlen nap*”) cikkeznek, másfelől a címekben, a témákban megjelenik a többpártrendszer, a szovjet csapatkivonás, az érdekvédelem, az esélyegyenlőség, a népfőiskola.

Február elsejétől polémia bontakozik ki március 15-e közös megünneplése kapcsán. Az MDF, az SZDSZ, a Párbeszéd Egyesület, a TDDSZ és a szerveződő Fidesz felhívására az MSZMP megyei bizottsága nevében *Kiss Gábor* titkár reagál mondván, hogy az együttes, békés ünneplést ők és a Hazafias Népfront kezdeményezték. A többszöri pengeváltás után az ekkortájt gyakran publikáló *Kiss Gábor* Paulusból Saulus címmel írott cikkében bélyegzi meg a kőpönyegforgatókat.

Közben (január 26-án) a lapfejből eltűnik az „... és a megyei tanács lapja” (marad az MSZMP megyei bizottsága). Némi tétováság után 1989 nyarától, ősztől egyre gyakrabban jutnak megnyilvánulás lehetőséghez az ellenzéki pártok, mozgalmak, vagy ahogyan akkoriban mondták „*alternatív szervezetek*”, teret kaptak az egymással konfrontálódó vélemények, a közelmúlt évtizedeiben történtek újszerű megközelítései. Július elsején megváltozik az alcím: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei politikai napilap. Az impresszumban szeptember 22-éig szerepel, hogy azt MSZMP megyei politikai napilapja, másnapról ez áll benne: Szabolcs-Szatmár-Bereg társadalmi-politikai napilapja. Ugyanakkor az első oldalon A Tisztelt Olvasóhoz! címmel az alábbiakat tudjuk meg: „... a Kelet-Magyarország erősíteni kívánja hosszú ideje bizonyított szándékát, hogy a megye egész lakosságának lapja legyen. Lapunk kollektívája – mint önálló politikai műhely – a jövőben is nyíltan vállalja a haladást szolgáló baloldali értékek hordozójának szerepét... Célunk... a hiteles tájékoztatás...”

A következő állomás a főszerkesztő személyének változása: 1990. január 1-jétől (a kollektíva szavazatai alapján) *Angyal Sándor* lép *Kopka János* helyébe. Jó két héttel később, január 16-án minden kommentár nélkül ismét változik a lapfej: Szabolcs-Szatmár-Bereg független napilapja; az impresszumból pedig az derül ki, hogy a kiadó már nem a Szabolcs Megyei Lapkiadó Vállalat, hanem a Kelet-Magyarország Lapkiadó Kft. Még néhány hónap, és október 8-án a felelős kiadók neve is megváltozik: *Harmati Sándor* és *Kárpáti Imre* helyére az osztrák *Thomas Koch* és *Ésik Sándor* lép.

Határ-Szél

A 80-as évtized végén – mint az előzőekben láttuk – új szelek fújtak. Ennek egyik jele, hogy 1989. április 28-án beköszönt a magát független társasági hetilapként definiáló Határ-Szél. Az igazgató-főszerkesztő a volt „keletes” *Burget Lajos*, miként helyettese *Tarnavölgyi György* is. A kiadó a Stádium Lap- és Könyvkiadó Kisszövetkezet (szerkesztő *Kalenda Zoltán*, felelős kiadó *Reszler Gábor*), készült a Nyírségi Nyomdában a SZÜV Nyíregyházi Számítóközpontja Ventura szövegszerkesztésének alkalmazásával. Példányonkénti ára 9,50 forint, előfizetési díja egy hónapra 80, egy évre 800 forint.

„*Egy tiszta lappal indulunk*” – hirdetett programot a főszerkesztő. „*Negyven esztendő után első olyan újságként jelenünk meg a megyében, amely független, amelynek hangját és arcát egyetlen politikai párt, csoport, egyesület, hatalmi szerv nem befolyásolja. Cél, hogy a Határ-Szél is hozzájáruljon ahhoz: megszűnjék a második nyilvánosság, hogy a társadalmi, politikai és gazdasági élet hírei ne informális csatornákon jussanak el az emberekhez. Illő távolságot kívánunk tartani a különböző politikai mozgalmak mai és a jövőben még inkább gyarapodó csatározásaitól, de kötelességünknek érezzük, hogy a mindenkit foglalkoztató kis és nagy kérdésekről a manipulálatlan igazságot közvetítsük.*”

Ugyanazon a napon a „nagy testvér”, azaz a Kelet-Magyarország címoldalán köszönti a lapot: „*1989. április huszonnyolcadika jelentős határárkó a megye sajtótörténetében. Mától Határ-Szél címmel új hetilapot talál az újságárusoknál a megyében élő olvasó. Több okunk van rá, hogy köszöntsük új laptársunkat. Egyrészt, hogy négy évtized után jelent meg újra Szabolcs-Szatmárban egy hetilap. Másrészt: olyan újságot vehetünk a kezünkbe, amely magát függetlennek, s tiszta lappal indulónak tekinti. (...) Meggyőződésünk, hogy a konkurencia jótékony hatással lesz a megyei újságírás egészére. Tiszta szívvel köszöntjük...*”

A mából visszatekintve nem tűnik túlzottan őszintének a lelkes hangvétel, inkább álságosnak minősíthetjük, hiszen a megyei napilap egyelőre még az MSZMP lapja, másrészt a Határ-Szél már az első szám címlapján belecsap a hürokbá: „*Nem tanulunk oroszul!*”

A majd csak május 5-én megjelenő 2. számból kiderül, hogy a lapalapítók az Elekterfém Kisszövetkezet, a Fényszöveg és a Szabolcs-Szatmár megyei Moziüzemi Vállalat. Ám fontosabb ennél az az interjú, amelyet a fővárosból hazatért *Papp Dénes* készített Tomka Miklós szociológussal. A lapalapítás, a helyi nyilvánosság, a sajtótermékek dömpingje kapcsán a szakember kifejti: „*Nemzetközi tapasztalat a lokalitás, a helyhez kötött szolgáltatások, a helyi közösség, helyi kultúra ápolása iránti igény növekedése.*” Az interjú alanya szerint az előző politikai rendszerben a kommunikáció is központosított lett, feszültség keletkezett a központi politikai hatalom és az autonómiára törekvő társadalom között. Azt tanácsolja, helyezzenek nagy hangsúlyt a helyi szolgáltatásokra, arra, hogy milyen a piac, mit ad a mozi, hogy cirkusz érkezik... Kellenek a helyi pletykák is, de figyelmeztet a provincializmus veszélyére is. Követendő célként jelöli meg, hogy „*maximálisan törekedni kell a társadalmi, politikai mozgások bemutatására, a közélet erősítésére*”, s óva int a bármely párttal való azonosulástól.

Megítélésem szerint a lap Tomka útmutatásainak csak részben tudott megfelelni. Nem vitatva el, hogy az adott politikai konstellációban a megjelentetett írásokhoz kellett kurázsi, gyakran tűnik úgy, hogy a napról napra táguló szabadság mámorító érzése egyes szerzőket olykor túlzásokra ragadtatta.

Jellemzőek az első évfolyam témaválasztásai: a formálódó többpártrendszer (*Ellenzéki kerekasztal alakult Nyíregyházán, Tüntetés Nyíregyházán, az alakuló-for-*

málordó pártokról szóló hírek); a kibeszéletlen múlt (*Trianoni évforduló, Elhurcoltak, Recsk, Fogolytábor Tiszalökön*); a recsegő-ropogó állampárt (*Ejtőernyősök*, „elvtársi vadászatok”); interjú Paskai László bíborossal, Seregély István egri érsekkel, ifjú Rajk Lászlóval; Kell-e rehabilitálni Mindszentyt? És persze újrateremtés, mártírok, átkeresztelendő utcanévek.

Az odamondogatás csapdáját mutatja az alábbi eset. Egy kép alá (amely az akkori pártházat ábrázolta) a következő szöveg került: „*Kíváncsian várjuk, vajon az MSZMP végül a föld alá kerül?!*” Egy magát érintettnek érző olvasó így csapta le a feladott labdát: „... a tájékoztatás szabadságának politikai, technikai, erkölcsi határai hol húzódnak?” Felteszi azt a kérdést is, hogy „(az olvasó) tudásszomját vagy pletykaéhségét tekintik-e fontosabbnak, együttgondolkodásra akarják-e megnyerni vagy manipulálni akarják?” Az olvasói levél szerint ez „*Nem megengedhető egy magát függetlennek mondó laptól.*”

A „*kellenek a helyi pletykák is*” jegyében fogant az *Azt suttojják...* című sorozat, amely sorozatosan váltott ki tiltakozásokat, helyreigazításokat, cáfolatokat.

Július elején „új napilapként” köszönti a Kelet-Magyarország főcímének változását, de azért odaszúrja: az impresszumban MSZMP szerepel.

Nehézségeket sejtet, hogy augusztus 4-én vállalkozók segítségét kéri a bizományos terjesztéshez, mert a posta nem képes teljesíteni vállalt kötelezettségét. Rá egy hétre új, szebb formát ígérnek változatlan tartalommal (B/4-es, jobb minőségű papír, 24 oldal). Ezzel együtt a kft-be belép az Országgyűlési Tudósítások Kiadó, amellyel együttműködést hirdetnek.

Szembetűnő, hogy egyre gyakoribbak a környékbeli országok eseményeiről szóló írások: *Sztálin, Hruscsov, Brezsnyev* kifigurázásához már nem kellett különösebb bátorság, ennél izgalmasabb a bomló Szovjetunió, s persze a Kárpátalján élők sorsa, a végéhez közeledő *Ceausescu*-rezsim, s egyáltalán, a közép- és kelet-európai átalakulás. A döglött oroszlán rugdosásának tűnnek a Marosánt, Czinegét, Grósz Károlyt ostromozó írások, de nem fogynak ki a Sáfár Anikó – Berecz János párosról szóló írások sem. Ellentmondásosnak tűnik, hogy miközben egyre gyakrabban bukkannak fel a ledéren (vagy sehogysem) öltözött hölgyek, szaftos sztorik, a főszerkesztő a pornográfia terjedése ellen emeli fel a hangját („*a társadalmak betegségtünetei közé tartozik*”).

Tomka Miklós már idézett intelmeihez képest 1989. októberében olyannyira elkötelezi magát a lap Szűrös Mátyás köztársasági elnöki jelölése mellett, hogy a szerkesztőség aláírásgyűjtési akciót indít érdekében. Gyors egymásutánban két interjúban is népszerűsítik, majd vendégül látják a szerkesztőségben, miközben a frissen alakult MSZP-ről az a véleményük: „*nem kelendő portéka.*”

A fentiek aránytévesztésnek is tekinthetők, hiszen a december 15-ei számban azt olvashatjuk: „*Várjuk az 500. előfizetőt.*”

S most ugorjunk egyet az időben! 1991. március elején arról értesültünk, hogy Burget Lajos és Papp Dénes, „*különféle személyes okok miatt*” megvált a szerkesztőségtől, a március 15-ei lap 2. oldalán ez áll: „*E számunkat Tarnavölgyi György szerkesztette.*” Április 26-án A második születésnap című írásban arról esik szó, hogy „*A második évfolyam már nem volt zökkenőmentes. Kft és szerkesztőségváltás rázkódtatta meg a fiatal Határ-Szél-t, lett belőle Határ-Szél Zenit.*”

Még néhány hét, és bekövetkezett a vég. 1991. június 14-én Búcsúunk címmel jelentek meg az alábbiak:

„*Kész, vége – legalábbis egyelőre. A szerkesztőség tagjai új lehetőségek, új munka után néznek, mivel a hetilap felfüggeszti megjelenését. Az ok igen prózai és*

manapság egyáltalán nem meglepő: súlyos anyagi és személyi gondokkal küzd a lap már jó ideje."

A lap történetét így minősítik: „... megjelenése igazi szenzációnak számított.”, „... nagy fegyvertényt hajtott végre ez a kis csapat...” „... jelentős részünk van az előző rendszer falainak bontásában, az események tőlünk telhető gyorsításában, segítségével.”

A magunk részéről még egyszer szögezzük le: a Határ-Szél érdemei – ha a fentiek kissé túlzóak is – elvitathatatlanok. Ugyanakkor a korábban tiltott gyümölcs habzsolása gyakran eredményezett elragadtatott, túlfűtött megállapításokat, hangütést. Az új politikai rendszer konszolidálódásával, az új rezsim berendezkedésével okafogyottá vált a nagyotmondás, az odamondogatás, s ekkorra a szakmai muníció is megfogyatkozott. Ezzel együtt is tanulságos kordokumentumként lapozgathatjuk.

A rend kedvéért írjuk még ide, hogy 1997. áprilisában az ifjú Garamvölgyi Imre egy szám erejéig(!) „feltámasztotta” az Új Határ-Szél-t, amelytől Burget Lajos íziben elhatárolódott („*Nem folytatója, nem örököse, sem jogutódja*”)

Nyíri Futár

Az első szabad, demokratikus országgyűlési választások „előestéjén”, 1990. március első napján indult útjára a Nyíri Futár, az információs délutáni napilap. A köszöntő így fogalmaz:

„Nyíregyházának, valamint Szabolcs-Szatmár-Bereg megyének a sajtótörténet szerint soha nem volt délutáni napilapja. Így a Nyíri Futár úttörőként vállalkozik. Szerkesztőségünk kicsiny újságírói stábja tudósítókkal és főiskolai hallgatókkal erősödve azt reméli, hogy a megnövekedett információéhség idején egyre gyarapodó olvasótáborot toboroz.” Ez utóbbit olcsóságával (4,50 forint), illetve félárú hirdetési tarifákkal próbálta elérni.

Azt is ígérték, hogy *„eligazodást adunk az üzleti életben, gyors hírszolgálatlaltal szólnak az aktuális városi eseményekről, megkeressük a mindennapok városi szenzációját”*. A főszerkesztő Lányi Botond „rég motoros” a szakmában, mellette szerkesztőként Száraz Attila, a volt „keletes” Szilágyi Zsuzsa és a korábbi rádiós, Váradi József nevét találjuk az impresszumban. Rajtuk kívül olyan ismert vidéki tollforgatók az állandó tudósítók, mint a fehérgyarmati Molnár Károly, a mátészalkai Zsoldos Barna vagy a kisvárdai Vincze Péter. A lap kiadója a Kertész Sándor ügyvezette Linea Olasz-Magyar Kiadó és Terjesztő, Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.

A Kelet-Magyarország így köszönti új laptársát: *„dömping van ma az újságosoknál, ám a Futár alapítói – akik szerkesztőségünkől léptek az önálló gazdasági vállalkozás útjára – úgy vélik, megtaláltak egy rést a hírözönben, s ők ebéd után már az aznapi hírek, események összefoglalóit is az olvasók kezébe adják. (...) eddig Nyíregyházán csak egy napilap jelent meg, ezután kettő. Mégsem a konkurenciát látjuk elsősorban laptársunkban, hanem a színesebb, teljesebb tájékoztatás lehetőségét. Terveink vannak az együttműködésre.”*

A 16 oldalon a gazdaság- és foglalkoztatás-politika mellett gazdag a szolgáltatások köre (Merkur sorszámok, a legális és fekete valutaárfolyam, útinform, mozi-, színház-, rádió- és tévéműsorok), de helyet kap a bűnügy és a sport, a kereszt-rejtvény és a képregény és persze a hirdetés.

A történelmi idöket jelzik az olyan témák, mint például: Mi legyen a Lenin-szoborral? Marxból Morgó, Münnichből Bolyai (közterületek, intézmények nevének megváltoztatása), Tovarisi good bye!, Földviszsaosztás, Felelősségre vonást kívánnak a múltól,

Vörös csillagok alkonya, A székely himnuszt énekli, Keresztelő a pártházban stb. Az első szabad választásokhoz közeledve megjelennek a politikai hirdetések, majd közli a lap a két fordulóban született eredményeket a kapcsolódó kommentárokkal.

Figyelemre méltó témánk szempontjából, hogy az április 3-ai számban *Angyal Sándor* főszerkesztő arról nyilatkozik, hogy a Kelet-Magyarország félti kivívott függetlenségét, önálló szellemi műhelyként kíván működni, bár az átalakulás elől nem zárkoznak el. *„A nálunk megtermelt nyereséget itt szeretnék felhasználni, nem egy idegen tőkésnek odaadni.”* A később történtek fényében enyhén szólva is naiv óhaj.

Júniusban jelenik meg a Vállalkozói Nyíri Futár melléklet, majd augusztus 6-án arról értesülünk, hogy két hét felkészülési szünet után érkezik a Futár mindenkinek. Augusztus 21-étől a Futár '90 Kft. kiadásában már 40 ezer példányban, ingyen (!) jut el a lap *„minden városi lakásba”*. *Új formában („a hagyományos, nagyalakú újságformában jelenik meg”),* ám *„az ingyenesség megköveteli a kereskedelmi jelleg erősítését. Magyarán: az eddigtől valamennyivel több reklámmal is jelentkezünk.”*

A fordulat azt jelzi, hogy Váradi József – felismerve a lapban rejlő üzleti lehetőséget – profilt váltott. Az információ helyett a hirdetés válik elsődlegessé, december közepére az újságírók fölöslegessé válnak, s innentől kezdve a Futár mint üzleti vállalkozás, hirdetési újság kívül esik vizsgálódásunk körén.

Esti Szó

1991. február 18-án indult útjára az Esti Szó, a nyíregyházi városi délutáni lap (Nyíregyháza lakosságának és a megyei jogú város önkormányzatának információs, szolgáltató délutáni napilapja) a Regős Kiadó Kft. Gondozásában. A „napilap” megjelölés annyiban pontosítandó, hogy hetente háromszor – hétfőn, szerdán és pénteken – jött ki a Nyírségi Nyomdából és került a munkából hazatérő előfizetők postaládájába.

Az ügyvezető *Lányi Botond* munkáját a Kelet-Magyarország szerkesztőségéből, illetve a Nyíri Futártól „magával hozott” *Farkasné Szilágyi Zsuzsa* és *Házy Zsuzsa*, valamint néhány – többnyire fiatal pályakezdő (köztük például *Arday Ottilia*, *Herczku Tünde*, *Zajác D. Zoltán*) segítette.

Az újság párbeszédet ígért a lap és az olvasók között, kapcsolatot kívánt tartani a városi önkormányzat intézkedései és a városlakó mindennapjai között. Népújság akart lenni, amely lehetőleg minden nyíregyházi család otthonába eljut – derül ki az első számban olvasó beköszöntőből.

A népújság jelleget, a beavatottság érzetét volt hivatva szolgálni a Hétnyitó, Hétközben, Hétféle rovat, a Kalendárium, az Időjárás, az Ez történt, a színház-, mozi- és tévéműsor, a Programok mindenkinek, az Anyakönyv (előbb csak házasságkötések, később Gólyahírek), az Útinform, a Horoszkóp, a Valutaárfolyamok, a Piaci árak, a Totó. Rendszeres a Városházáról jelentjük, majd a Kulissza című színházi oldal, helyet kapnak (ünnepek körül) az egyházi események. Jellemző a sok-sok apró, olvasóbarát hír, friss reagálás az eseményekre legfeljebb másfél flekk terjedelemben, a fürge, vibráló tördelés, a frappáns (de nem jópofáskodó) címek.

Önbizalomról tanúskodik, hogy november 8-án, amikor az első évfolyam 100. száma megjelenik, a szerkesztőség munkatársai azt óhajtják, hogy köszönthessék a 100. évfolyam első számát...

Az új esztendő elején (1992. január 3.) arról olvashatunk, hogy a Regős Kiadó Kft. gondozásában megjelent a Szószóló, Nyíregyháza Megyei Jogú Város Közlönye

(havonta egy alkalommal, 30 forintért). Elindul a Képviselők arcképcsarnoka, majd *Margócsy József* jóvoltából a megyeszékhely nevezetes, értékes ingatlanait számba vevő Házzól házra című sorozat.

Tavasszal már baljós fellegek gyülekeznek: fogytán a pénz, gyérül a hirdetés, akadozik a terjesztés... A nehézségeket jelzi, hogy április 29-e és május 8-a között a megjelenés szünetel, majd a II. évfolyam 50. számától már Nyíregyházi városi lap megjelöléssel, s csak hetente egy alkalommal, péntekenként készült – igaz nyolc oldalon, ám kisebb méretben. Ez a néhány hét azonban már az agónia időszaka: nyolc szám után, június 26-án az Esti Szó a II. évfolyam 57. számával megszűnt.

A Búcsú az olvasótól – érthető módon – keserű hangvétellő: *„A legutolsó számot tartja kezében a nyájias olvasó ebben a formában. Anyagi okok miatt szüneteltetjük az Esti Szó megjelenését. Több mint egy éves működésünk során tízezer olvasó kísérelte nyomon lapunk révén a város történéseit. A városházáról (az önkormányzat egyik alapítója volt a kiadónak) egyik pillanatról a másikra elfogyott a támogatás (s ezt a képviselők talán nem is tudják?). A megyeszékhelynek szüksége van egy önálló lapra. A várospolitikát nem pénzben, s főképp nem a hirdetésekre szánt forintban, hanem hasznos tájékoztatásban, pártatlan információk közlésében kell mérni.”*

Az Esti Szó – a vállalkozás kudarca ellenére is – fontos szerepet töltött be a megyeszékhely sajtótörténetében. A Lányi Botond vezette csapat kijelölte a későbbi, hivatalos önkormányzati újság tartalmi, stílusbeli, formai nyomvonalát. Ez azonban már egy későbbi történet, a Nyíregyházi Naplóé.

Heti Szó

1991 őszen egy megyei hetilap kiadásával kezdett új vállalkozásba a Regós Kiadó Kft. (később, 1993. július 1-jétől, a 26. számtól a Heti Szó Plusz Bt.). A Lányi Botond főszerkesztő vezette, jórészt az Esti Szónál már együtt dolgozó csapat október 25-én indította útjára a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei társadalompolitikai (a 2. számtól közéleti) hetilapot, amelyet a megye lakosainak és önkormányzatainak kínáltak 17,50 forintért.

A főszerkesztő Az olvasóhoz cím alatt így ajánlja az újságot: *„... azt szeretnénk, hogy ... kedvenc, megszokott lapja legyen a Heti Szó, amely a maga lehetőségeivel hozzájárul szűkebb pátriánk mindennapjainak bemutatásához, igyekszik megtalálni az érdekes embereket és eseményeket azért, hogy tájékoztasson.”* Figyelemre méltó, és a fő irányt jelzi, hogy *„minden alkalommal négy oldal terjedelemben foglalkozunk az önkormányzatok életével. Tesszük ezt azért, mert egyre inkább a helyi politizálás, a településért végzett munka került az érdeklődés homlokterébe, de tesszük azért is, mert szeretnénk, ha az állampolgárok minél többet tudnának meg a sorsukért felelős, általuk választott testületek munkájáról, s átadnák a kedvező tapasztalatokat.”*

Az első szám 13. oldalán *Medgyesi József*, a megyei közgyűlés akkori elnöke Egy lépés tovább címmel így erősíti a fentieket: *„Mély meggyőződésem, hogy akkor működik jól egy társadalom, ha tagjai jól tájékoztattak a közösség ügyes-bajos dolgairól. A közösség sokszínűsége az információs csatornák számában is megmutatkozik. (...) Egyre több település ismeri fel, hogy nagy értéke, ereje van a szónak. Annak, amit az önkormányzatok és a polgárok váltanak egymással. Mind több önkormányzat áldoz havonként-kéthavonként vagy éppen negyedévente egy-egy írásos tájékoztatóra, városi és nagyközségi lapra. (...) A demokrácia általános*

iskoláját járjuk, s ehhez a szavak, a kölcsönös információt nyújtó mondatok, a viták, a nyíltság annyira kellenek, mint a hat éven felüli, iskolaköteles gyermeknek az ábécé vagy az egyszeregy.” Végül szól arról, milyen fontos, hogy az itt élők hasznos ötleteket kapjanak másoktól, hogy lássák, másutt hogyan csinálják. Az új hetilap vállalkozását hasznos és támogató lépésnek tartja.

A kitűzött célok valóra váltásának szándékát bizonyítják a választott témák: fogyasztóvédelem, falusi turizmus, önkormányzati érdekképviselések, vagyonátadás, törvényesség, iskolaügy, a munkaerőpiaci helyzet (utóbbi hosszú időn át állandó rovat volt Padlón címmel), kárpótlás, infrastrukturális fejlesztések (autópálya, repülőtér, gázhálózat), mérnöki kamara, örökbefogadás. Nem véletlen a szisztematikus megyejárás sem: a lap szerzői Garbolctól Tiszadadáig, Bökönytől Zsurkig felkeresik a megye szinte valamennyi települését, hogy hírt adjanak az ott élők örömről és bánatáról. Gyakran olvashatók (a ma már fájdalmasan hiányzó) színvonalas riportok a hajnali utazókról, a játékautomaták rabjairól, a Jehova tanúiról, a periférián tengődő cigányokról, belülről ismerhetjük meg a börtön világát vagy egy Krisna-templomot. Megkülönböztetett figyelmet kap a kultúra: jó olvasni a már-már elfeledett festő Ámos Imréről, a megye nagyszerű műemlékeiről (az akkor százéves megyeházától a kisvárdai zsinagógáig), a színházi produkciókról, helyet kapnak a nyíregyházi rádió érzékenységről tanúskodó anyagai. Nehéz elragadtatás nélkül írni a sajnálatosan korán elhunyt fotós, *Belánszky Demkó Péter* remek, önmagukért beszélő képeiről a Szófotó rovatban. És persze van sport és bűnügy, háztartási tanácsadás és ételrecept, horoszkóp és keresztretjvény. Csak hirdetés van kevés (aligha hiányolják az olvasók ...).

Ez utóbbi körülmény kényszeríthette ki a változásokat 1992. márciusában. Új (olcsóbb) papíron, korszerűbb(nek mondott) tördeléssel, új rovatokkal, kirakós játékkal, de a régi áron kívánnak olvasókat toborozni. Ez utóbbit célozhatja a Pletykarovat is meg a rendszertelenül felbukkanó mellékletek (Ballagás, Kulissza, Négy keréken, Telemagazin), nem beszélve a bulvárosodó témákról, címekről (Ébredés a boncasztalon, Beszélgetés a túlvilággal, Azt sűgja egy hang, hogy lopjak..., Elvágta a testvére nyakát). Határozott „célcsoportja” van az Abbától Zappáig című szó-rock sorozatnak. Ezzel együtt is, a lap megőrizte korábban vállalt, kialakított arculatát, többé-kevésbé tartotta a korábbi egyensúlyt.

Az olvasókat (előfizetőket) bizonyára váratlanul érte, hogy 1994. február 24-én a 3. oldalon Tisztelt Olvasóink! címmel Lányi Botond főszerkesztő tollából az alábbiak jelentek meg: *„A Heti Szó (mai számával búcsúznak ...) szünetelteti megjelenését, hogy helyet adjon az Új Kelet című, szintén megyei hetilapnak, amely alapítói szerint igen rövid időn belül napilapként színesíti a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei és a határok menti sajtópalettát. A Heti Szó Plusz újságíró gárdája az új lap mögé sorakozott fel.”* Kiderül még, hogy az előfizetők innentől kezdve az Új Keletet kapják kézhez.

Aztán júliusban ismét napvilágot lát a Heti Szó, s ezúttal is Lányi Botond szól Az olvasóhoz! Itt már kimondatik, hogy a több hónapon át tartó pauza okai anyagi természetűek voltak. Most azonban *„a megyei önkormányzat támogatásával lehetőség nyílt arra, hogy havonta egyszer eljusson egy olyan hírlap a képviselőkhöz, polgármesterekhez és jegyzőkhöz, amely kimondottan velük, valamint a kapcsolatban álló szervek munkájával foglalkozik.”*

Ne feledjük: túl vagyunk az országgyűlési választásokon, s már „melegítenek a kispadon” az önkormányzati választások jelöltjei...

Az ezután (még) megjelenő néhány szám már csupa „komoly” témával foglalkozik, hiszen a lapfejen is az olvasható: Önkormányzati Hírlap. Beszámolnak a megyei közgyűlés tanácskozásairól, megszületik (majd hamarosan elhal) a jegyzők, a kistélepülések fóruma, megszólalnak az akkor ellenzéki polgármesterek, tallóznak a települési önkormányzati újságokból.

Decemberben még közlik a helyhatósági választások fontosabb eredményeit (a megyei közgyűlés összetételét, a polgármesterek listáját), elkészül a négy esztendő mérlegét megvonó interjú *Medgyesi József* távozó közgyűlési elnökkel – s vége.

Új Kelet

Fontos állomása a rendszerváltás utáni megyei sajtótörténetnek 1994 első néhány hónapja. Új Kelet címmel január 28-án jelent meg a magát Felső-Tisza-vidéki hírlapként bemutató újság próbaszáma, amely a Nyírségi nyomdában készült 75 ezer ingyenes példányban. *Tarnavölgyi György* megbízott főszerkesztő (később felelős szerkesztő, a szerkesztőbizottság vezetője, majd főszerkesztő, 1995. májusa és 1996. februárja között pedig tanácsadó szerkesztő) köszöntőjében leszögezi: *„Terveink legfontosabb része: mielőbb napilappá válni!”* A 3. oldalon Az Olvasóhoz címmel, A szerkesztőség aláírással az alábbiakat olvashatjuk: *„Nem függetlenek, hanem lakosságpártinak, állampolgárpártinak deklarálja magát... Tájékoztatni akarjuk olvasóinkat: pártatlanul, elfogultság nélkül.”* A továbbiakban utalnak a polgári értékrendre, majd hangsúlyozzák: *„Politikailag semleges számunkra az önkormányzat.”* Szomszédolni is óhajtanak, hiszen azt ígérik, áttekintenek Romániába, Ukrajnába (Kárpátaljára), Szlovákia keleti részébe. Végül leszögezik: *„A nyilvánosság erejét és hatalmát szándékozunk biztosítani”,* s azt is, hogy: *„Demokratikus közéleti hetilapként indulunk, s ezt a szándékunkat meg is fogjuk valósítani.”*

A magasztos célokat látszik igazolni a próbaszám néhány politikai töltetű írása: Bérre menő vita, Almaháború, Gégényi falufórum a földosztásról. Ugyanakkor jelen vannak a szórakoztató célú (?) bulvár jelei is: A férfi, aki nő akart lenni, A gép szétarabolta kezelőjét, A csecsemőgyilkos gimnazista.

Ugyanezen a napon a Kelet-Magyarország 2. oldalán rövid, tényszerű közléssel „üdvözli” a konkurenciát: *„a Nyírségi Nyomdában nyomtatják, a Posta terjeszti, a kiadói munkálatokkal pedig az MTC Press-t bízták meg.”* Fontosnak tartják megjegyezni: *„Az indításhoz szükséges tőkét vállalkozók, vállalatok adták össze.”* (A próbaszám kiadója *Igaz József*.)

Az újság ezután hetente került az olvasókhoz, majd eljött április elseje (a 9. szám), amikor bejelentik: *„Mától napilap az Új Kelet!”* A szerkesztőbizottság hangsúlyozza: *„... más stílusú, talán más hangnemű is e lap, mint a másik megyei újság, s ez nem véletlen.”* (Miként talán az sem, hogy nem írják le a Kelet-Magyarország nevét...) Az impresszum talányos: Szerkeszti a szerkesztőbizottság. Felelős a szerkesztőbizottság vezetője. Megtudhatjuk viszont, hogy a Mini Trade Center adja ki, a felelős kiadó *Tarnavölgyi György* (azaz már nem *Igaz József*), készül a Nyírségi Nyomdában. Hangzatos (mondhatni hatásvadászó) címek emlékeztetnek a próbaszámra, továbbá az ígért „más stílusra, más hangnemre”: Az évszázad telekspekulációja (Nyíregyházán), Sajtópert ígér a polgármester (Kislétán), Rablás a vonaton, Gyuri bácsi kézrátétellel gyógyít, Közgyűlési kandi kamera.

Az egész 1994. évi évfolyamot meghatározza a tavaszi országgyűlési, majd az őszi önkormányzati választás: MTI-től átvett kampányhírek, jelöltlisták, politikai hirdeté-

sek, eredmények, politikusi értékelések, kommentárok. Az idő előrehaladtával azonban egyre szembetűnőbb a koncepciótlanság, az esetlegesség, Gyérülnek a megyei, helyi információk, elindulnak, majd váratlanul abbamaradnak sorozatok (*Falujáró, Városról városra*), szaporodnak az ilyen-olyan mellékletek (expo magazin, műsorújság, *Nyíregyházi közéletkép*, sport, színház, számítástechnika, mezőgazdaság).

A szerzők között néhány tapasztalt újságíró (például az Esti Szó – Heti Szó átmenetileg ide „átigazolt” gárdája) mellett egy sor pályakezdő ifjú tűnik fel (többségük azóta búcsút intett ennek a mesterségnek), pl. *Hámori Fruzsina, Garamvölgyi Imre, Vasas László, Koroknai Edit, Aradi Balogh Attila, Sikli Tímea* és társai. A mindvégig jellemző fluktuáció sodorja ide a későbbi „keletes” *Koncz Tibort, Fullajtár András, Pusztai Sándort*, a később országos napilapnál publikáló *Varga Attilát*, a jószerivel az ismeretlenségből felbukkanó *Palotai Istvánt* (aki a „véghajrában” lapigazgató lesz), az 1995. tavaszán a lap élére kerülő *Kézy Bélát* – és a sort hosszan folytathatnák. A határon túlról tudósít *Muzsnay Árpád* (Erdélyből és a Partiumból), *Balogh Csaba, Tóth Éva* (Kárpátaljáról), többször vesznek át anyagot a Magyar Rádió Nyíregyházi körzeti stúdiójától. A kifulladás felé mutat, hogy egyre több lesz az MTI-től, az InfoNet New Service, az Atlantic Press sajtóügynökségtől származó írás olyan kétes értékű tartalmakkal, mint a *Cseresznyeközpő szövetség* vagy az *Apácagyilkosság Ruandában...*

Tegyük hozzá, hogy – legalábbis kezdetekben – a posta fölötti szerkesztőségi irodákból hiányoztak a napilap készítésének olyan elemi feltételei is, mint a telefon, az (akkor még) írógép, a kézirat- és tükörpapír, ráadásul az újságírók javadalmazása is esetleges...

A hányattatás stációit mutatja, hogy 1995. márciusában a kiadó az Új Kelet Press Bt. lesz, májustól a Start Rehabilitációs Vállalat és Intézményei (utóbbi 1997. november 1-jétől laptulajdonos, a kiadó az Új Kelet Média Kft.). A kényszerű áremelések nyomán 1998. tavaszára a példányonkénti ár 34 forintra emelkedik, majd május 30-án (V. évfolyam 126. szám) bedobják a törölközőt. Maga által is bevallottan szokatlan módon a laptulajdonos, a Start vezérigazgatója, *Balogh Zoltán* szól ekkor az olvasókhöz. Elismeréssel illeti a kezdeteket, ám leginkább az anyagi nehézségeket emeli ki, ami újabb fordulatot értelt, magyarul: új tulajdonost kerestek. A végeredmény: „*július 1-jétől az Új Kelet előfizetői a megújult Kelet-Magyarországot kapják meg.*” (Egy szomorú mondat: *Munkatársaink maradék írásai a 2-3 oldalon olvashatók.*)

A kiinduló pont (ti. a monopolhelyzetben lévő Kelet-Magyarországgal szemben vagy mellette legyen egy másik napilapja a megyének) létjogosultsága nem vitatható. Ehhez azonban szükséges lett volna megteremteni (már előre!) a nélkülözhetetlen tárgyi és szakmai, személyi feltételeket, előzetesen ki kellett volna találni a lap elsősorban tartalmi arculatát. Ezek híján az eklektikusság, az amatőrizmus vált jellemzővé. Természetesen nem figyelmen kívül hagyható szempont a „nagy testvér” azon törekvése sem, hogy kiiktassa a konkurenciát.

Ez utóbbihoz tartozó adalék a Nyíregyházi Napló 1998. június 6-ai számában olvasható, *Tarnavölgyi György* által jegyzett írás: *Megszűnt az Új kelet*. A napilap szerkesztőségének dolgozói elfogadhatatlannak tartják a Kelet-Magyarországban *Lapfrigy* címmel megjelenteket, s közleményüket az MTI-hez is eljuttatták. Ebben egyebek között ez áll: „*Harmincöt dolgozó, köztük tizenkilenc újságíró, fotós, szerkesztő munka nélkül maradt. Ezt nevezi a Kelet-Magyarország a megyei újságtörténet jeles napjának! A legkevesebb, ha azt állítjuk: képmutató!... Az érthető, ha ezt a lapfrigyet ünnepli a tulajdonos. Egyedül lett (ismét) a piacon. De ha az újságíró, a szakmabeli*

is ünnepként éli meg a szerkesztőség megszűnését – nos, ennyit a szakmai szolidaritásról...” A tény – írja a továbbiakban Tarnavölgyi –: az Új Kelet megszűnt anyagi okok miatt. A Kelet-Magyarország mint tökeerősebb fél felvásárolta és azonnal megszüntette. Megvette a piacot, át kívánja venni az olvasókat, az előfizetőket.

Nyíregyházi Napló

Kanyargós, kalandos utat járt be az elmúlt másfél évtizedben a Nyíregyházi Napló, a megyeszékhely önkormányzatának lapja.

Első ízben 1994. márciusában látott napvilágot mint „a város időszaki lapja” (a 11. oldalon, mintegy elrejtve azt is megtudhatjuk: „kísérleti lapról van szó.”). A 16 oldalas, fekete-fehér újságot *Tapolczai Zoltán* felelős szerkesztő jegyzi, a szerkesztést, a tördelést a Média Art Stúdió Sajtóügynökség végzi, a Nyírségi Nyomdában készül 35 ezer példányban. *Mádi Zoltán* polgármester nónapi köszöntőjén kívül többnyire aláírás nélküli cikkeket olvashatunk a város gazdálkodásáról, lakásügyről, közoktatásról, szociális és egyéb önkormányzati ügyekről, a színházi oldalakon (ne feledjük, *Mádi* nagy rajongója a teátrumnak!) már ekkor jelentkezik értő kritikájával *Karádi Zsolt*, aki azóta is állandó szerzője a lapnak. Jó ideig többé-kevésbé rendszeres rovat lesz a Rendeletár, s természetesen helyet kapnak az X-es hirdetési cikkek, reklámriportok.

Az 5. szám váratlanul színes borítóval jeleni meg 8 ezer fóliázott (névre szóló) és 27 ezer „normál” példányban. Hangsúlyozottan ingyenes: „senki nem árulhatja, senki nem kérhet el pénzt érte”. Bár itt szakmai tanácsadóként felbukkan *Burget Lajos* neve, meglepően sok hibával találkozunk: poszthumusz, bevalhatom; de nem sikerült helyesen leírni a francia filmrendezők (Chabrol, Godard) nevét sem... Nagyon hangulatos viszont *Margócsy József* Régi nyíregyházi képes revü címmel megjelent írása az 1937-ben kiadott (és még az abban az évben kimúlt) Képes Szabolcsról, illetve a kiadó *Elek József*ről.

Az önkormányzati választások közeledtét jelzi, hogy a 6. számban a tárgyilagos-ságot bevallottan nélkülöző dicshimnusz jelenik meg *Mádi* polgármesterről, majd októberben egy ismét színes borítás különszámot kapnak az olvasók A nyitott város – Nyíregyháza 1990–1994 címmel. A rendkívüli lap szerzői nem újságírók, hanem maga a város első embere, továbbá szociológus, irodavezető, tanácsos stb. A 8. szám már a megmérettetésre készülő öt polgármester-jelöltet mutatja be. Itt olvasható először a hosszú éveken át élő rovat, A Napló naplója, amely az előző szám óta történetek rövid összefoglalója.

Az új esztendőbe átlépve érezhető a változtatás igénye, megtalálható a vers, a zene, a keresztretjvény. Ennél is fontosabb azonban, hogy a II. évfolyam 4. száma új formátumban, narancssárga kísérőszínnel kerül ki a nyomdából. Az impresszum szerint közreműködik a *Heti Szó Plusz Bt.*, szerkeszti a szerkesztőbizottság, vezető *Lányi Botond*. A kissé elrajzolt lapfej, a mozgalmasabb, korszerűbb tördelés és az „új” tollforgatók névsora (*Házi Zsuzsa, Farkasné Szilágyi Zsuzsa, Siteri Éva, Bednárík Mónika* s ezen írás szerzője) jelzi, fordulat történt: az önkormányzat által kiírt pályázaton ez a gárda nyert. Nyár közepétől (II. évfolyam 8. szám, 1995. június 16.) a Napló már a *Heti Szó Bt.* Gondozásában jelenik meg, *Lányi Botond* a főszerkesztő, hivatalos voltát pedig az mutatja, hogy a kiadó Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala. A kétheti lapban rendszeressé válik a *Rendeletár*, visszaszorul a bulvár, tárgyyszerűbbé válik a hangvétel. A III. évfolyamtól új rovatok születnek: *Pártháztáji, Étteremsoroló, A Napló galériája*.

Később elindul a *Képviselek közelről, az Új arc városunkban* (illetve a városházán) sorozat, megszólalnak a politikusok (a megyeszékhely ekkori két országgyűlési képviselője Bányász Jánosné és Baja Ferenc), a városba látogató államfők (Roman Herzog, Göncz Árpád), nagykövetek, önkormányzati tisztségviselők (Csabai Lászlóné polgármester, Felbermann Endre, Giba Tamás, majd Tukacs István, Mikó Dániel alpolgármesterek, a díszpolgárok és más kitüntetettek, a sikeres menedzserek. Figyelemmel kísérik az önkormányzati cégek, a városban működő nagyüzemek életét (Nyírtávhó, Nyírsévíz, Diruváll, EKO, Taurus, Dunapack stb.). A személyi jövedelemadó egy százalékát 1997-től ingyen kérhetik a helyben működő, illetve az önkormányzathoz kapcsolódó alapítványok, egyesületek, civil szervezetek, a Napló ezzel a gesztussal kívánja elősegíteni megerősödésüket. A szerkesztőbizottságban ott van a közgyűlésben képvisellel rendelkező politikai erők egy-egy delegáltja, ezzel is összefügghet, hogy rendre megjelennek a közvéleményt foglalkoztató ügyek: „türelmi zóna”, funkcionális privatizáció a kórházban, a Metropol üzletház, az Interspar, az új Kodály iskola építésének vitája.

Nem titkolt szándékuk, hogy a Napló legkésőbb 1998-tól hetilappá váljék („*az anyagiakon múlik*”) – tudhatjuk meg a március 22-ei számból, október 4-én pedig – akkor még „kísérleti jelleggel” – hetenkénti megjelenésről szól a hír (41 ezer 600 példányban, 8-4-8-4 oldalon). Kék színű különkiadás köszönti az Európa Napot (május 23-án), elindul a *Városnéző*, amely a legrangosabb épületeket, köztéri alkotásokat, síremlékeket mutatja be. A sport a napi események helyett jelenségek, folyamatok, összefüggések, elemzések, portrék közlésében jelenik meg.

A következő esztendő (1998) a választások éve, ezért helyet kapnak a lapban a közérdekű tudnivalók (például a szavazóköri leírás); a ciklus eredményeit, problémáit számba vevő, összegző írások, interjúk, vélemények, bemutatkoznak a polgármester-, illetve képviselő-jelöltek, s természetesen dömpingje van a politikai hirdetéseknek.

A következő években kísérleteznek a megjelenés napjával (péntek helyett kedden, majd ismét a hét végén) a terjesztéssel (a Posta, majd a városon belül a Profi), a színekkel (színes a 8 oldalas, kék a 4 oldalas), megújul a lapfej. A tartalom gazdagodását tematikus mellékletek (a cigány kisebbségről, az idősekről, az ifjúságról) bizonyítják, *Mit látunk?* címmel képes rejtvény sorozat indul, miként műemlékeinkről is. Ellátogatnak Orosra, Nyírszőlősrre, a bokortanyákra, bemutatkoznak a testvérvárosok, a civil szervezetek, új rovat lesz a *Kerti kalendárium* (később *Virágom, virágom...*). Az új évezredbe lépve sorra nyílnak a hiper- és szupermarketek (Metro, Tesco, Interspar, Baumax, Praktiker, Nyírplaza és társai), s ezek hirdetéseiből egészítik ki a lap önkormányzati támogatását.

A fenti tények talán igazolják azt az állítást, hogy ez az immár 47 ezer 400 példányban megjelenő Nyíregyházi Napló fénykora. Beágyazottságát bizonyítják a mind gyakoribb olvasói levelek, az ekkoriban készült közvéleménykutatási adatok, a konszolidált tartalom és forma.

„*Szebbet, jobbat!*” – fogalmazza meg szándékait 2003. tavaszán a lapot megjelentető társaság kollektívája. A változó olvasói igényekre való hivatkozással hűsvétől kisebb méretre térnek át, de a 16 oldallal a felület nagysága lényegében nem változik. Tartalmi változást is ígérnek: hetente egy-egy vezértémát járnak körbe (a városalapító ősök, a minőségi sport, a munkaerőpiac, a lakásépítés, a szociális ellátás, az új tanév, a közterületek elnevezése); ismét jelentkeznek a már-már kihaltban lévő műfaj, a riport (a tanyasi életéről, az önkormányzati bérleményekről, a pályakezdő diplomásokról, a kisebbségi önkormányzatokról, a korábban elhanyagolt

városrészekről – Himes –, a szórakozóhelyi hangoskodásról); ugyanakkor erősíteni kívánják a lap szolgáltató jellegét, az olvasmányosságot, a könnyedebb hangvételt (szép példája ennek *Pethő József* főiskolai tanár színvonalas Krúdy-sorozata, sikeres *A hét embere*, amelyben olyan köztiszteletben álló személyiségek kapnak szót, mint a színész *Varjú Olga*, az újságíró *Farkas Kálmán*, a sebészorvos–versmondó–énekes díszpolgár, *dr. Szabó Gyula*, a sportoló *Miló Viktória*).

S azután 2004. december 10-én (XI. évfolyam 22. szám) újabb fordulat következik be: „*Legutóbbi számunkban – november 20-án – olvashatták, hogy a közgyűlés döntése értelmében ezentúl nem a Heti Szó Sajtóügynökség, hanem az önkormányzat tulajdonában lévő Város-Kép Közhasznú Társaság gondozásában jelenik meg a Nyíregyházi Napló. Az új helyzetben – mint láthatják – változik a formátum, a lapfej, s talán kicsit a hangvétel is. S persze nincs még minden „kitalálva”. Egy szerethető lap érdekében kérjük az Olvasók együttműködését.*”

A képviselő-testület politikai döntést hozott. A helyi média – a lap, a televízió, a város honlapja, a nagy rendezvények – egy cégbe való összevonása magyarázható finánciális, hatékonysági szempontokkal is, de megkockáztathatjuk, hogy politikai megfontolások is szerepet játszottak a döntésben (közelednek a választások...). Látható az is, hogy az új konstrukcióban nem korlátozzák a hirdetési felületet (korábban az önkormányzat 20 százalékban maximálta), ezáltal kevesebb hely jut az olvasnivalónak. A 8 oldalas megyei mutáció kifejezetten reklámcélokat szolgál, a hirdetések közötti „maradék” helyen olvashatók megyei hírek, láthatók főként eseményekről szóló fotók... Nem tett jót a lapnak a „bulvárosítás” szándéka (mert az csorbítja önkormányzati, hivatalos funkcióját), s az sem, hogy meglehetősen gyakorisággal cserélődnek a fő-, illetve felelős szerkesztők. Mivel magam is ezek egyike voltam, óvakodnék a további minősítéstől.

Az igényestől a brutálisig Nyírvidék

Igényes, izléses, ígéretes – így örvendezhettek a minőségi sajtó barátai 1989. augusztus 19-én, amikor napvilágot látott a Nyírvidék nulladik („minta”) száma. A szép, sárgás papírra barnás betűkkel nyomott, a szecessziót idéző illusztrációkkal díszített újság 15,50 forintért került az utcára és vállalta elődjét: „*Alapította Jőba Elek 1880-ban, (65. évfolyam) 1. évfolyam 0. szám.*”

A városi hetilap főszerkesztője az egykori nyíregyházi rádiós (most a Kossuth Rádió irodalmi szerkesztője), a grafikusnak is kiváló *Antall István*, helyettese a szintén volt rádiós, később a Futárt jegyző *Váradi József*. Olvasószerkesztő *Hordós László*, a szerzők között felbukkan az építész *Kulcsár Attila*, az azóta elhunyt költő *Magyar (Kovács) József*, a tanár *G. Tari Ágnes* („lapunk állandó színházi tudósítója”), majd *Karádi Zsolt*.

Már a próbaszámban arról olvashatni, hogy a Kölcsey Kiadó Kft-t (felelős kiadó *Mádi Zoltán*, aki bő egy év elteltével Nyíregyháza polgármestere lesz) a(z akkor még) városi tanács – a vállalatokon, intézményeken, magánszemélyeken kívül – 3 millió forinttal támogatta. „*Jó lapot kívánunk!*” – köszönti az olvasókat az első szám szeptember 2-án, hivatkozva az elődre (a másik Nyírvidék), interjút közölve Csabai Lászlóné tanácselnökkel, emlékezve Hársfalvi Péter tanár-történészre, s írással jelentkezik a nem sokkal ezután elhunyt *Ratkó József*. Ezek mellett olvasható itt a szintén volt rádiós *Samu András* (a legendás „fönök”) kertészeti tanácsadó

rovata, programajánló, étrend, tévéműsor, keresztretjvény, zene, sport. A következő számokban a vers, a mese, a rajz, a karikatúra mellett egyre nagyobb tere kap a politika (ne feledjük: sorsfordító hónapokat élünk!): interjú Kulcsár Kálmán akkori igazságügyi miniszterrel, Berecz János MSZMP KB-titkárral, Baja Ferenc „reformkörü” politikussal, és végül (a szó szoros értelmében, hiszen ez a lap utolsó, 9. száma) Pozsgay Imre államfő-jelölttel (a címlapon koronával a fején), leszögezve, hogy „ő a legalkalmasabb”, „inkább ő, mint Ottó” (mármint Habsburg). A Határ-Szél november 10-ei számban a Váradi Józseffel készült interjúban arról olvashatunk, hogy a Nyírvidék háttér nélkül, inkább lelkesedésből készült, s „baklövés volt”, hogy a terjesztést a posta helyett rikkancsokra bízták. „Nem volt mögötte kiépített információs hálózat” – említi a bajok további okát, továbbá azt, hogy „Antall István munkaviszonyát a kft. megszüntette.”

A vég váratlanul következett be, hiszen az utolsó szám egyik cikke alján ez áll: (folytatjuk). Hogy mi okozhatta a „nosztalgia” Nyírvidék kiszenvetését? Talán az akkori olvasói elvárásokhoz képest szolid, mérsékelt hangvétel? Talán a lólábként kilógó politikai állásfoglalás? Talán – alighanem leginkább – a Váradi által fenn már említett (pénz)hiány és baklövés. Kár érte.

Árnyék

Feltételezhető, hogy az olvasók bulvár iránti megnövekedett igénye, a bűncselekmények (vagy a róluk szóló hírek) ijesztő gyarapodása, talán a lapalapító *Tarnavölgyi György* extrémításra való fogékonysága hívta életre az Árnyék (rosszmájú kollégák szerint Árnyékszék) című, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei bűnügyi magazint. Az 1992. februári próbaszám szerint „... az Árnyék nem szokványos lapnak készül.”

A február 1-jén megjelent magazint a Filantróp Bt. adta ki (később a Karakter Bt.), s szándékai szerint „... segíteni szeretne a bűnözés elleni küzdelemben az olvasóknak.” A továbblépés terveit mutatja, hogy a 8. számtól Észak-kelet magyarországi bűnügyi magazin olvasható a lapfejen, s az átvett anyagok (hírügynökségek, Zsaru, Pandur, Atlantic, Stern) mellett Szatmárnémetiből, Ungvárról, Varsóból érkezett írások is helyet kaptak hasábjain.

1993. áprilisától (4. szám) már földrajzi tájolás nélküli Bűnügyi magazin, 1994. októberétől pedig Fél-Árnyék címmel a hóközi (félhavi) szám teszi a lapot kététhetivé azzal az ígérettel, hogy a közbenső számok színesebb külsővel, könnyedebb, tarkább tartalommal (vicc, grafológia, rejtvény) jelennek meg. Ehhez képest 1994. decemberében és 1995. áprilisában a Fél-Árnyék elmaradt, miközben az egyes példányok ára 43-ról 68 forintra emelkedett (igaz, az oldalszám is nőtt). Az 1995. áprilisában már csak Magazin egy hónappal később úgy múlt ki, hogy ezúttal is azt ígérték: folytatjuk.

Drukker

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Sportmagazin – így definiálta magát az 1993. november 5-én született Drukker című lap, amely voltaképpen a futballról szólt, hiszen a címlapon ez állt: *A Labdarúgó Szövetség Hivatalos Hetilapja*. Az A/4-es formátumú, 20 oldalas, 25 forintért kínált újság felelős szerkesztője az MTI tudósítója, a sport elkötelezett híve, *Bagoly Dániel* volt, kiadója a Heti Szó Plusz Bt. *Lányi Botonddal* az élen. *Zilahi József*, a megyei közgyűlés alelnöke – aki akkor a

megyei labdarúgó szövetség elnöki posztját is betöltötte – a bemutatkozó számban így fogalmazott: „*A foci szerelmeseinek lapja kíván lenni.*”

A Drukker első évfolyamának 7. száma (1993-ban az utolsó) reklámhordozó falinaptárral jelent meg, de ez is kevés volt: a 2. évfolyam 13. számával a lap megadta magát, jóllehet az előfizetőkhez szóló felhívással, változatlan (havi száz forint) árral toborzott (volna) további híveket.

Rövid léte a körülötte bábáskodók ügybuzgalma, a sportág (nem feltétlenül indokolt...) népszerűsége ellenére azt bizonyítja, hogy a piac nem bír el egy a helyi futballról szóló hetilapot. Egyébként hasonlóképpen járt a 90-es évek közepén a Ziccer című Nyíregyházi Kosárlabda Hírlap, amely mindössze 7 számot élt meg.

Megemlíthjük még mint hamvába holt kísérleteket a *Periféria* című, *Kulimár János* által jegyzett megyei kisebbség! közéleti, irodalmi lapot, valamint a Tapolcai Zoltán szerkesztette *Pénteki Bulvár Magazint*, a PB-média szórakoztató hetilapját.

A 90-es évek második felében *Száraz Attila Pistike* címmel havonta megjelenő vicclappal („humor, móka, kacagás”) kísérletezett, utódja, a *Viccözön* a mélypont, hiszen így minősíti magát: „*Brutálisan szókimondó disznó viccek.*”

Összegzés

Magvas tanulságok vagy messzemenő következtetések helyett álljon itt végül néhány összegzésnek szánt megállapítás. Az első, amit bizvást kimondhatunk, hogy a többpárti demokrácia létrehozásában megkülönböztetett szerepet töltött be az írott és elektronikus sajtó, némi fellengzősséggel úgy is fogalmazhatunk: történelmet formáló funkciót vállalt magára. Másfelől: maga is „terméke”, eredménye a változásoknak, bizonyítéka a szólás, a véleménynyilvánítás szabadságának, az ezen a téren is létrejött pluralizmusnak. Az elmúlt két évtizedben tanúi lehettünk megannyi napi- és hetilap, helyi és regionális újság, ezernyi kiadvány születésének (és jelentős hányaduk kimúlásának). Mindez – ha szerényebb mértékben is – szűkebb hazánkban is lejátszódott.

A nagy remények, a kitáguló lehetőségek, az állam kivonulása a lapok finanszírozásából nyugtalanító jelenségeket is hoztak magukkal. A piacosság hordalékaként zavaros ügyletek zajlottak le, új típusú kiszolgáltatottságok jelentek meg, s ezek erodálták a zsurnaliszták tekintélyét. Ezért jórészt maguk is felelősek: az imádomszerűen tartott sajtótájékoztatók kritikátlan „jegyzetelői” lettek, polgárjogot nyert a felületesség, a pontatlanság, a stílári hányavetiség.

Az 1989 előtti „kiszámítható” világot a helyi politikai és gazdasági hatalomtól való függőség váltotta fel, az újságíró autonómiája csökkent, egzisztenciális kiszolgáltatottsága növekedett. Talán ezzel is összefügg, hogy – az üdítő kivételektől eltekintve – fájdalmasan hiányoznak az oknyomozó, bizonyos társadalmi jelenségeket, folyamatokat empatikusan bemutató riportok, a szépirodalmi igényű tárcák, az alaposan végiggondolt (nem pedig a rendelkezésre álló felületet kitölteni igyekvő, szószátyár) publicisztikák, jegyzetek.

Mielőtt „az új idők új szavát”, a megváltozott olvasói szokásokat nem értő korszerűtlenség és a pesszimizmus vádjával illetnének, hadd reménykedjek abban, hogy a következő újabb húsz év konszolidált viszonyokat teremt ezen a téren (is), elhozza az igényesebbé váló közönség s az őt magasabb szakmai színvonalon kiszolgáló sajtó egymásra találását.

A Határ Szél első számának címlapja
1989. április 25-én. (Cikkünk a 81. oldalon)